

Dört Kapi Kirk Makam

Dört Kapi Kirk Makam

Dört Kapi Kirk Makam seklindeki Kamil (olgun) insan olma ilkelerini Hünkar Hacı Bektas Veli'nin tespit ettiğine inanılır.Hacı Bektas "Kul Tanrı'ya kirk makamda erer, ulasir, dost olur." buyurmuslardir. Bu ilkeler asama asama insani olgunluga ulastirir. Bir baska yoruma göre ise seriat anadan dogmak, tarikat ikrar vermek, marifet nefsinin bilmek, hakikat Hakki özünde bulmak yollaridir.

Dört Kapı şunlardır:

- 1.Seriat
- 2.Tarikat
- 3.Marifet
- 4.Hakikat

Her kapının on makamı vardır.

Seriat kapısının makamları:

1. İman etmek,
2. İlim öğrenmek,
3. İbadet etmek,
4. Haramdan uzaklaşmak,
5. Ailesine faydalı olmak,
6. Çevreye zarar vermemek,
7. Peygamberin emirlerine uymak,
8. Sefkatli olmak,
9. Temiz olmak ve
- 10.Yaramaz işlerden sakınmak.

Tarikat kapisinin makamlari

1. Tövbe etmek,
2. Mürsidin öğütlerine uymak,
3. Temiz giyinmek,
4. İyilik yolunda savasmak,
5. Hizmet etmeyi sevmek,
6. Haksizlikten korkmak,
7. Ümitsizlige düsmemek,

8. İbret almak,
9. Nîmet dağıtmak ve
10. Özünü fakir görmek

Marifet kapisinin makamlari

1. Edepli olmak,
2. Bencillik, kin ve garezden uzak olmak,
3. Perhizkarlık,
4. Sabir ve kanaat,
5. Haya,
6. Cömertlik,
7. İlim,
8. Hosgörü,
9. Özünü bilmek ve
10. Ariflik.

Hakikat kapisinin makamlari

1. Alcakgönüllü olmak,
2. Kimsenin ayibini görmemek,
3. Yapabilecegin hiçbir iyiligi esirgememek,
4. Allah'ın her yarattigini sevmek,
5. Tüm insanlari bir görmek,
6. Birliğe yönelmek ve yöneltmek,
7. Gercegi gizlememek,
8. Manayi bilmek,
9. Tanrisal sirri öğrenmek ve
10. Tanrisal varliga ulasmak

Anadolu Aleviliği inanç ve yaşam biçimi olarak binlerce yıldan beri varlığını sürdürerek bugünlere gelmiş. İnancın özünde değil fakat geleneksel yaşamda her dönemin kendine özgü değişim ve dönüşümlerini yaşamış; oradan edindiği değerleri kendi öz değerine katarak ilerlemiştir. Bundan dolayı, özünü ve yaşam biçiminini anlamadan tam bir tahlilini yazmak olası değildir.

Günümüzde alevilikle ilgili tartışmaların, sonunda, islam içi mi yok islam dışı mı gibi tartışmalarla önü kilitlendi. Biz bunun aşılacağından umutluyuz. Binlerce yılın bilgelik öğretisi ve yaşam tarzı öyle kolay kolay yitip gitmeyecek kadar sağlam

temeller üzerine inşaa edilmiştir. Aleviliğin doğru düzgün bir tanımının henüz yapılamamış olması bunun delilidir.

Kimilerine göre Alevilik İslamın özüdür, kimilerine göre çeşitli din ve kültürlerin sentezidir, kimine göre kendine özgü bir dindir, kimilerine göre ise bir tür ateizm. Oysa, bu tanımlamaların her birinin kendine özgü bir dayanağı olsa da, son tahlilde, her görüşü çürütecek tezler ileri sürmek mümkündür. Aslında bu durum, tasavvufta sık kullanılan 'Fillerle körler' hikayesine çok benzemektedir. Hikaye şöyle: Bir odanın ortasına bir fil koyarlar ve körlere, bunun ne olduğunu tanımlamaları söylenir. Eller nereye dokunursa cevap ta ona göre değişir. Kimi, bacaklarına dokunur, sütun, der, kimi sırtına dokunur, taht der, kimi hortumuna dokunur, süpürge der. Şüphesiz ki, dokundukları varlık bunlardan hiç biri değildir lakin verilen cevaplar dokunulan yerin benzetildiği şeye de uyar. Ama yine de, dokundukları varlık taht, sübürge, sütun....değildir. Alevilikle ilgili tanımlamalar da buna benzemektedir. Tasavvuf açısından bakarsak, bu verilen cevaplar çeşitli açılardan Aleviliğin görünen suretleridir. Fakat, birbütünlük içerisinde ele almayınca doğru bir Alevilik tanımı ortaya çıkmaz.

Aleviliğin temel mayası tasavvufi ve mistik yaşantıya dayanır. Bunu da bize, bir bilgelik, esenlik ve içsel aydınlanma yolu olan 'Dört Kapı Kırk Makam' öğretisi anlatmaktadır. Temel maya burda yatmaktadır. Alevi inanç ve öğretisinin bu yanılla tanınması için harcanan çabanın bir ürünü olarak ortaya çıkan bu broşür, makamları ayrı ayrı ele almak yerine, onları menkıbeler eşliğinde anlatmayı yeğledi. Hz. Ali'nin: 'Her kap kendi hacmince su alır' sözünden hareketle, biz de kendi dilimizin döndüğünce, algıladığımız oranda anlatmaya çalıştık. Umarız canlara faydalı olur.

Menkıbelere özel önem verdiğimiz için bundan sonraki broşürlerde de geniş yer vereceğiz. Nedenine gelince... Menkıbelerlerin özelliği, çeşitli mertebelerin katlı anlamlarını içeren, Zen Koan'larına benzemesidir. Kişi, kendi algı, kavrama ve bilgelik düzeyine göre onun iç anlamını anlar. Bu nedenle menkıbeler tıpkı Zen koanları gibi her mertebenin insanına hitap eder.

Sadece sosyolojik ve folklorik, yani zahiri yanına bakılarak onun tanımlanması, bizleri yanıltır ve gerçeğine ulaşmamızı engeller. Ulus, millet, din, ideoloji gibi sıradan ve izafi kavramlara sürükler. Bunlar da, kapitalist sistemin 19. Yüzyıldan kalma, eskimiş ve Alevilikle kıyasladığımızda, ancak, zahiri kalan, başka kültürün geçici değerleridir. Oysa, Aleviliğin kültürel ve geleneksel değerleri (zahiri yanı) bunlardan daha insancıl, paylaşımcı ve dayanışmacıdır. Örneğin, Cem, semah, gülbank, musahiplik, kirvelik, hangi yönden bakılırsa bakılsın, daha hümanist değerler olduğu anlaşılır. Bunların anlamları yeniden keşfedilmelidir, diyoruz.

Alevi gelenek ve görenekleri (Zahiri yanı) doğru kavrandığında, onların temelinde, batınilığın yattığı anlaşılır.

Aleviliği birçok inanç ve dinden ayıran şeylerden biri de, Aleviliğin tabuları kabul

etmeyişi ve bu nedenle de önünün daima açık olmasıdır. Bulunduğu çağın güzelliklerini bünyesinde toplayarak, daima yoluna devam etmiş ve sayısız inanç ve kültürden insanı çatısı altında toplamıştır.

Alevi inaç ve felsefesi, bu çağda da, bir yaşam biçimi olarak varlığını koruyabilir ve içinde yaşadığı dünya kültürleri içerisinde bir alternatif olma özelliğini sürdürebilir.

Bundan en ufak bir şüphemiz yok.

Bu broşürü, Sivas katliamında canice katledilen, o ateşte semaha duran, gül yüzlü, güneş gözlü insanlara itaf ediyoruz. Onları saygıyla anıyoruz.

ŞERİAT KAPISI

Şeriat kelimesi dilimize arapçadan geçmiş bir kelimedir. Bu yüzden, daha çok arapçada kullanıldığı anlamıyla tanınır. Oysa, Aleviliğin tasavvuf öğretisine göre bambaşka bir anlama gelir. Şimdi bu iki anlamı da biraz açmak gerekir. Zira yeterince bilmediğini gördük. Çoğuncası şeriat kavramı dar anlamıyla bilinmektedir.

Önce dar anlamını açıklayalım:

Dar anlamda şeriat, Ortodoks yani şii ve sünnü islam anlayışının toplumsal alandaki dini ve hukuki icraatlarının tümüne denir. İslamın her iki büyük meshebinde de şeriatın aynı şekilde anlaşılmasının nedeni, ortak bir oluşum süreçlerini yaşamış olmalarından ileri gelir. Dar anlamdaki şeriatın temel özelliğini anlamak için ortodoks islamın oluşum sürecine bir bakalım:

Hız. Muhammed insanlığa evrensel ilahi mesajı getirmeden önce Arap toplumu sert bir kabile geleneği yaşamaktaydı. Kervan basmalar, soygunlar, talanlar, yağmalar, köle ticareti sıradan bir olay gibi Bedevi-Arap toplumunun gündelik hayatını belirlemekteydi. Çok tanrıcılık ve putlara tapma geleneği sadece Mekke ve Medinede değil bütün araplarda yaygın bir gelenektir.

Peygamber böylesi bir ortamda zuhur etti. İçinden geldiği toplumu kökten değiştirmek için insanların sadece ruh dünyalarına değil onların toplumsal dünyalarına da seslendi. Adeta arap çöllerinde bir medeniyete öncülük etti, büyük reformları hayata geçirdi. Fakat peygamberin hakka yürüyüşünden sonra eski gelenekler tekrar canlanmış ve yeni ile eski olanın sentezi ortaya çıkmıştır.

Bu sentez çok geçmeden Muaviye ve oğlu Yezid'in iktidarını doğurmuştur. Muaviye devrinde İslamın temel kitabı olan Kuran yazımı son şeklini almış, İslam tarihinde yeni bir devir olan Emeviler devri başlamıştır. Bu gün bir buçuk milyardan fazla müslümanın bağlı olduğu dinin inanç içerikli geleneklerinin temeli Emeviler devrinde atılmıştır. Buna ortodoks islam da denilmektedir.

Bir çeşit dini –geleneksel hukuk (fıkıh) diyebileceğimiz şeriat, islam devletlerinde bugün de temel anayasa olarak işlev görmektedir. İslamın beş şartı veya imanın şartları, şeriat açısından islam dininin bir tarifidir. Oruç, namaz, zekat, hac, kelimeyi şahadet gibi dini vecibeleri dinin temel direği olarak görürler. Arap toplumunun örf ve adetleriyle şekillenmiş olan islam şeriatı sadece hırsızlığı, zinayı, gıybeti değil Allaha inanmamayı, şeriat buyruklarına karşı gelmeyi de büyük suç ve günahlar arasında görür. Şeriat hükümlerine göre suçlulara verilen cezalar el kesmekten taşlayarak öldürmeye kadar uzanmaktadır. Şeriat, dar anlamda budur. Şimdi de, şeriatın Alevi öğretisindeki yerine bakalım:

Anadolu Erenlerinin büyük evliyası olan Hünkar Hacı Bektaşî Veli'nin temel öğretisi 'Dört Kapı Kırk Makam' felsefesine göre şeriat, şii yada sünni islamda kullanılan anlamından başka bir manada kullanılır. Biz buna 'geniş anlamda şeriat, ya da tasavvuf açısından şeriat' da diyebiliriz. Alevilikteki şeriata bakış açısıyla ortodoks islamın bakış açısı tamamen bir birine zıttır. Bu iki bakış açısı arasındaki fark, şeriatla tasavvuf arasındaki fark kadar büyüktür. Burada, kültürler arası fark kadar tarihsel farklılıklar da önemli rol oynamaktadır.

Büyük Alevi ozanı Yunus Emre bir nefesinde şöyle söylemekte ve şeriatın çift anlamını dile getirmektedir. 'Şeriat var şeriattan içeri'.

Bir aydınlanma ve kamil insan olma yolu olan 'Dört kapı kırk makama'ın kurucusu Hacı Bektaşî Veli'ye göre şeriat 'Bir anadan doğmaktır'. Şimdi bu sembol diliyle söylenmiş bu sözü yorumlamaya çalışalım:

Her canlı doğum yoluyla zahir dünyaya gelir ve yaşamına dünyada devam eder. İnsan gibi diğer canlılar da doğdukları tabiatı bütün özellikleriyle beraber hazır bulurlar. İnsanlar ise kendileri seçmeksizin bir toplumda doğarlar ve o toplumun kültürel, ulusal, ananevi, geleneksel özelliklerini devralırlar. Milliyet, ırk, cins, dil, din hatta deri rengi gibi daha bir çok farklılıklar işte doğumla gelen bu aşamada bireyin hayatına girer ve onun bir parçası haline gelir. Birey artık kendini bu kapıda toplumdan devraldığı şekilsel farklılıklarla tanımlamaya başlar. Eğer, Hindistanda doğmuşsa Hintli, Çinde doğmuşsa Çinli, Afrikada doğmuşsa Afrikalı, kutuplarda doğmuşsa Eskimo olarak kendini görür. Sadece kültür ve gelenek içinde yaşamaz, aynı zamanda o gelenek ve kültürün sorunlarını, görevlerini ve yaşam biçimini devralır. Örneğin, birey kandavasının olduğu bir ailede dünyaya gelirse, otomatikman kendisinde bu meseleye tabii edilir. Kendi iradesi dışında gelişen bu olay bir müddet sonra kendi meselesi olmaya başlar.

Dünyaya ve kendimize dair ilk düşüncemizin oluşum sürecinde içinde bulunduğumuz toplumsal yaşam, gelenekler, örf ve adetler çok önemli bir rol oynarlar.

İnsan fiziksel açıdan olgunluğa erebilmesi için çeşitli evrelerden geçerler. Bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik, olgunluk vs...bu evrelerde insan birbirinden farklı özellikler ve olgularla karşılaşır. Kendini bekleyen bu süreçleri yaşar ve dünyaya ve yaşama yönelik bir tutum ve düşünce geliştirir. Daha önce dediğimiz gibi burda toplumsal olgular önemli bir rol oynar.

Şeriat kapısı, toplumsal şartlanmaların en yoğun olduğu ve doğumla birlikte gelen insanın kendi özüne en yabancı kaldığı devirdir. Dünya yaşayışında olduğu kadar tanrı anlayışında da bir yüzeysellik ve şirk görülmektedir. Buna gizli şirk te denir. Fakat, şeriat ehli bunun farkında değildir. tanrı ona göre yerde yada gökte bulunmaktadır, insanlara oradan buyruklar yağdırmaktadır. ölümünden sonra sevab çoksa yani gökteki tanrının yağdırdıkları emirlere içtenlike itaat etmişse, hurilerle dolu cennete; günahları çoksa, cayır cayır yanacağı cehenneme gideceğine inanır.

Milliyetçilik, ırkçılık, cins ayrımı, ideolojik bakış, kısacası insan ayrımlarının ve savaşların olduğu şeriat kapısı sadece toplumsal alandaki sorunları yaratmaz aynı zamanda bireysel yaşamı da tehlikeye düşürür. Çünkü, bir varlık olarak insanın en önemli yanlarından biri toplumsal bir yanının olmasıdır.

Her toplumun kendine göre bir şeriat şekli vardır. Musa şeriatı, Ortodoks İslam şeriatı, İsanın şeriatı...

Kültür ve geleneklerin oluşturduğu yaşam biçimini de şeriata benzetirsek, toplumların sayısı kadar şeriat yaşantısı vardır. İlkel toplumlardan gelişmiş toplumlara kadar bu böyledir.

Şimdi de Alevi toplumunun şeriat anlayışına bakalım: bilindiği gibi, her toplum kendi içinde toplumsal yaşamı imkanı kılabilmek için bir adalet mekanizması geliştirmiştir. Hukuk kuralları, toplumdan topluma farklılıklar içerir. En esneğinden en katı kurallara kadar uzanır. Modern toplumlarda ise adaleti hukuk sistemi ve mahkemeler sağlar. Alevilikte ise halk mahkemeleri adını da vereceğimiz cemler vasıtasıyla toplumsal adalet sağlanır. Paylaşım, bölüşüm, yargının, beraberliğin en güzel örneği olan cemler, aynı zamanda, adalet sisteminin en gelişmiş örneklerinden biridir. Diğer adalet anlayışlarından amaç olarak ayrılır. Diğer sistemlerde amaç suçluyu cezalandırmak iken, Alevi hukukunda amaç, kişiyi irşad ederek işlediği suçu birdaha işlememesini sağlamaktır. Yani suça sebebiyet veren şartları ortadan kaldırmak, bireyi topluma kazanmak, irşad ederek aydınlatmak, ve toplumsal yanını güçlendirerek, sihatli bir benliğe kazandırmaktır. (Bu konuda daha geniş bilgi için Cem broşürümüze bakabilirsiniz.)

Alevi gelenek ve göreneklerini yani Alevi şeriatını incelediğimizde temelinde tasavvuf ve bilgelik yattığını görürüz. Cem ibadeti, Musahiplik, tevella teberra, Semah, ocakların ulularının ziyareti, matem yası, lokma dağıtmak gibi şeyler bunun

açık örnekleridir.

Alevilik bir tasavvuf yolu olduğu için her kavramın ve bu kavramla dile getirilen fiilin birden çok anlamı vardır. Bu katlı anlamlar kişinin ruhi açıdan olgunluk mertebesine nisbeten açığa çıkar, zihin dünyasında belirir.

Yunus Emre bu kapının insanına ışık tutmak maksatıyla şöyle demektedir: 'Mal sahibi, mülk sahibi, hani bunun ilk sahibi. Mal da yalan, mülk ta yalan, var biraz da sen oyalan.'

Şeriat kapısındaki bir insan kendisine düşünce olarak ne verilmişse onu alır. Varlığı şekilden ibaret sanır. Yüzeysel algılar, şekiller ve renklerin gerisindeki özü göremez. Algı dünyası beş duyuorganının sınırlarını aşmaz. Ne duygu ve ruh yönünden ne de bilgi yönünden bir olgunluğa ermemiştir. Sufiler buna 'Hayvanı Natık' yani konuşan hayvan demişler. Burda bir küçümsame yok. Aksine Kamil İnsan'la ham insan arasındaki farkı dile getirmektedir. Başka bir örnek verecek olursak; gözleri doğuştan kör (ama) olan insanın algıladığı dünya ile gözleri gören insanın algıladığı dünya kadar farklıdır. Şeriat kapısındaki insanın henüz can gözü-kalp gözü açılmamıştır; henüz onun farkında değildir.

Kişinin Dünya içinde karşılaştığı olaylar, yaşadığı tecrübeler, ya da karşılaştığı kişiler şeriat kapısındaki kişinin olgunlaşmasına yolaçar. Kişi, şeriatın yetersizliğini ve darlığını anlar sonunda.

Hayatın anlamını ve kendi varlık sebebi üzerinde derinden derine düşünmeye başlayan şeriat ehli, zahiri dünyanın kendisini tatmin etmediğini anlar. Artık şeriat elbisesi kendisine dar gelmeye başlar. O, görünen ve beş duyu organıyla algılanan dünyanın sınırlılığını anlar. Görünenin arkasındaki görünmeyeni, dışı değil içi, şekli değil özü aramaya başlar. Ancak nerden başlaması gerektiğini bilemez.

Tasavvufa göre kendi kendine irşad olmak yani manevi ve ruhi açıdan aydınlanmak çok zordur. Kör insanın karanlıkta yol almasına benzer. Bir ustaya yani pire bağlanması en doğru ve emin yoldur. Pirin temel özelliği irşad edici olmasıdır. Sadece gönül gözündeki perdenin kalkmış olması yeterli değildir. Irşad edebilmek yani ona hakikatı tattırmak özel bir kabiliyet ister.

Hacı Bektaşî Veli bir sözünde 'ilimle gidilmeyen yolun sonu karanlıktır' der. Başka bir sözünde mürşüdü, yani irşad ediciyi tanımlarken şöyle der. 'Mürşit ilimdir'. Fakat bu ilim okuyarak elde edilmez. İçsel ve ruhi yaşantı vasıtasıyla elde edilen bilgidir.

Şeriat kapısındaki kişi aradığı soruların cevabını bulmak ve aydınlığa giden yolu aralamak için kendisine bir pir bulur. Şeriat kapısındaki kişi ruhi dünyası henüz karanlıkta olduğu için kendisine uygun bir seçmekte zorlanacaktır. Ancak pirlük makamına gelmiş bir usta kendisine gelen her talibi irşad edebilme yeteneğine sahiptir.

Bu arayışlar süresinde yeterli çabayı ve azmi gösterirse kişi, eninde sonunda kendisine uygun bir yolgösterici usta-pir bulur.

Bu aşamada, kişi şeriatı yavaş yavaş aşarken kendisini tarikat makamına doğru ilerlemiş olarak bulur. Hakka erişmenin yolunun ancak köklü bir ruhi bir tekamülden geçtiği gerçeğini idrak etmeye başlar. Kendisi için artık yeni bir doğumun başlamak üzere olduğunu anlar. Daha önceki doğumu 'kanbağı vasıtasıyla doğmak' olarak görür ve bu ikinci doğumun manevi-ruhi bir doğum olacağını bilincine varır. Ve sonu gelmez ruhi yolculuklarda ve içsel yaşantıda kendisine yol gösterecek olan bir usta aramaya başlar.

TARİKAT KAPISI

Dört Kapı Kırk Makam inanç ve felsefesinde ruhsal takamülün ikinci kapısı olan Tarikat Kapısı, Hacı Bektaşî Veli'nin deyimiyle 'ikrar verip bir yola girme' kapısıdır. Bu kapıda yola girmek için pir talibi olgunluk derecesini ölçmek için bir imtihana tabii tutar. Bu imihan çeşitli biçimlerde olabilir. Kişi bu imtihanı başarırsa, o zaman tarikata (yola) alınır. Bu imtihan çeşitlerinden bir kaç örnek verelim:

Yakın çağda yaşamış Alevi bilgelerinden Meluli Bektaşî tarikatına girmek ister. Kendisine tabi kılınan imtihan şöyledir: yakın bir köye gidip orda anadan üryan soyunarak kendi köyüne kadar yürümesi istenir. Bu imtihanla Meluli'nin toplumsal baskıları ve horlanmayı ne oranda aştığını; ahlak anlayışının ne olduğunu bilmek isterler. Meluli tarikata girmek için kendisinden isteneni yapar. Meluli'deki bu cesareti gören bektâşî dervişleri hemen Meluli'yi yarı yolda karşılar ve kendisine yeni elbiseler verirler.

Bağdat şehrinin valisi olan Cüneydi Bağdadi, gençlik yıllarında tarikata girmek ve bir

yola bağlanmak ister. Ustası Şibli, yola girmek için valiliği bırakıp, Bağdat sokaklarında dilencilik yapmayı göze alıp alamayacağını söyler. Cüneydi Bağdadi bunu kabul der ve eski yaşantısına dair ne varsa hepsini terk etmeye hazır olduğunu ispat eder. Bağdadi'ye piri Şibli tarafından önerilen ve bir çeşit imtihan niteliğinde olan bu öneriden maksat, Bağdadi'nin valilik yaptığı yıllarda edinmiş olduğu büyüklük hırsını (nefsini) törpülemektir.

Tarikat piri tarikata bağlanmak isteyen talibi çoğuncası sözlü olarak uyarır. 'Gelme gelme, gelirsen dönme, gelenin malı dönenin canı', 'Bu yol ateşten gömlek demirden leblebidir, bu yola girmeye karar vermeden önce bir daha düşün', der.

Hacı Bektaş Veli bu yolun ne denli zor ve çileli olduğunu, her kişinin değil, er kişinin sürebileceğini söyler. Yolun(tarikatın) inceliğini şöyle anlatır: 'Yolumuz barış, dostluk ve kardeşlik yoludur. İçinde kin, kibir, kıskançlık, ikircilik gibi huyu olanlar bu yola gelmesinler' der.

Tarikat kapısının özelliklerinden biri de bu kapıda ikrar verip musahip (ahiret ve yol kardeşi) tutulmasıdır. Musahip evli ve yola girmek isteyen çiftler arasında olur. Yine geleneksel olarak pir, mürşidin ve rehberin de yardımcı olduğu bir görgü ceminden yapılır. Yola girenlere pir yolun duasını verirken diğer yandan da onlara öğüt verir. Onları Kamil ve olgun insan olma yolunda manevi yönden hazırlar. Cemiyet içerisinde olgun ve örnek insan olma yolunda ilerler.

İkinci önemli özelliği ise , mürşidi Kamile yani ustasına kendi rızalığıyla teslim olması ve ser verip tarikat sırlarını kimseye vermemesi, sağlam bir tarikat disiplini elde etmesidir.

Tarikata giren insanın kendini ve tarikatını dışardan gelecek her türlü tehlikeye karşı koruyabilmesi için gerektiğinde nasıl takiye etmesi (saklama' sı) gerektiğini öğrenir.

Alevi tarikat geleneğinde düşünce ve inancını yeri geldiğinde takkiye etmenin iki önemli gerekçesi vardır: Toplumsal yaşamda kendilerini dış düşmanlardan korumak, onların saldırı ve baskılarını aza indirmek ve her mertebenin bilgisini her insana söylememek, bu vesileyle, taşıyamayacağı bilgi yükünü o insana yüklememektir.

Tarikat Kapısı, ikrar ve musahip tutma kapısı demiştik. Musahipler, hayatın her alanında bir birinin yardımına koşar ve çıktıkları ortak yolculukta birbirinin aynası olurlar. Bir çeşit ailesel komün anlamına da gelen musahiplik, dayanışmanın, yardımlaşmanın ve bölüşümcülüğün en güzel örneğidir. Ünlü mutassavvuf Şey Bedreddin'in dediği gibi, Musahiplikte 'Yarın yanağından gayri her şey ortaktır'. Sevinçleri, mutlulukları, güzellikleri olduğu kadar acıları, zorlukları da paylaşırlar. Musahipler birbirinin çocuklarını kendi çocuklarından ayrı tutmaz. Alevi geleneğinde bunun sayısız örneği vardır. Şayet musahiplerden biri hakka yürürse, diğer musahip, onun çocuklarının ve ailesinin geçimini üstlenir.

Anadolu Alevi geleneğinin dışında musaip tutmadan da tarikat kapısına gelmek mümkündür.

Tarikat kapısını, bir kendini arama, özünü bulma, kısacası bir içe kapanma kapısı olarak tanımlayabiliriz. Sufiler bu hali tırtılın kelebeğe dönüşmesi için kendi etrafına koza yapma durumuyla da mukayese ederler. İpek böceği çevreden gelecek olan olumsuz etkileri azaltmak için kendi etrafına bir koza örür. Amacı bu koza içerisinde bir dönüşüm sürecinden geçerek rengarenk bir kelebeğe dönüşmektir. İşte, tarikat kapısını bu metafora benzetebiliriz. Sufiler tarikat kapısını, yani kişinin özede giden ve köklü bir ruhi dönüşümden geçen yolu bu sembolle ifade etmişlerdir.

Kişi bu mertebede pirinin yardımıyla hayatın ve eşyanın zahiri yüzünü bırakarak batini yüzüne döner. ‘Nereye dönersen Allahın sureti ordadır’ sözünden harekete, bilinç altına yerleşmiş mabutlardan birer birer uzaklaşır. Büyük sufi üstad Şeyh Bedreddin’in ‘kimi insanlar paraya, şana, şöhrete, mevki ve makama tapar da Allaha tapıldığını zanneder’ sözünü anlamaya başlar.

Evliyalar şahı Hacı Bektaşî Veli’nin ‘Hararet nardadır saçta değildir, akıl baştadır taçta değildir, her ne arar isen kendinde ara, Kudüs’te, Mekke’de, Hacc’da değildir’ sözleri tarikat kapısındaki bireyin iç dünyasına ışık tutar. Şeriat ehli gibi Allaha ulaşmak için Mekke’ye gitme gereği duymaz. Zira, Allaha bakış açısında ve bu açıyı elde edecek ruhsal olgunluğa erişmiştir. Onun için Allah , şekil ve biçimden uzak, varlığın özüne yansıyan kuvvet ve kudret olarak tasavvur edilir.

Anasırı erba öğretisine göre ateş elementini simgeleyen tarikat kapısı, dışsal ve yüzeysel kavranan dünyadan içsel ve deruni yaşantıya bir geçiştir. Şeriat kapısında öğrendiği kuralların bilinç ve ruhun tekamülü için bir araç olduğunu idrak etmeye başlayınca o kuralların ebedi ve hakiki olmadığını bilir, bu yüzden o kurallara daha başka bir göz ile bakar.

Tarikat ocağında pişmek ve nefsin tozlarından kalp gözünü arındırma yolunda Yunus Emre tam kırk yıl dergaha hizmet der. Dört kapıyı tamamlaması tam kırk yılını alır, ve bu sürecin sonunda büyük bir derviş-ozan olur.

Yol aynı olmasına nazaran her pirin kendine göre bir eğitim metodu ve aydınlatma yöntemi vardır. Alevilikte, ‘yol bir sürekin binbir’ denmesinin nedeni budur. Hakikat (Allah) tektir fakat ona giden yollar yaratılmış nefislerin sayısı kadar çoktur.

Bir mürşidin hakiki bir mürşit olması için şu temel vasıflara sahip olmalıdır:

1. Dört Kapı Kırk Makamdan geçmiş, Kamil İnsan olmuş.
2. Hakla Hak olmuş, zahiri gözündeki perdeler ortadan kalkmış olmalı.
3. Batini yani Ledün ilmüne hayiz olduğu kadar zahiri dünyanın ilmüne ve bilgisine de sahip olmalı.
4. Kendisine gelen her talibi irşaat edebilme kabiliyetine sahip olmalı.

5. Hoşgörü, paylaşım ve yardımcı bir yapıda olmalı.
6. Hiç bir insanı diğerinden ayrı görmemeli, zahiri farklılıkları önemsememek, adaletli olmak.
7. Sadece bireysel değil, toplumsal alanda da irşat edebilmeli, cemler yürütebilmeli, toplumun ruhi durumunu iyi sezebilmeli.
8. Dili ne söylerse, kalbi onu tastiklemeli, özüyle sözü bir olmalıdır.
9. Sözünde sabit ve sadık olmalı
10. Talibinin rüyasından onun içinde bulunduğu sıkıntıyı ya da onun ahvalini anlamlı ve ona uygun manevi ilacı vermektir.

Bu saydığımız özellikler, aynı zamanda dördüncü kapı olan sırrı hakikat kapısının da temel özellikleridir. Ancak bu kapıda insan bu özellikleri kazanarak , mürşit makamına gelerek insanları irşat eder. Biz tarikat kapısına tekrar dönelim.

Hacı Bektaşî Veli bir nefesinde tarikatta yani dergahta ki yaşantıyı ve paylaşım, bölüşüm, ve birlikteliği şöyle yansıtmaktadır:

‘Dostumuzla beraber yaralanır kanarız
Her nefeste aşk ile yaradanı anarız
Erenler meydanına vahdet ile gir de gör
Kırk budaklı şamdanda kırkımız bir yanarız.

Rengimiz güldür bizim, gül gibi açacağız
Gönüllere aşk ile sevgiler saçacağız
Hak Hakikat yolunda bir yüzümüz var bizim
Olduğumuz gibiyiz öyle kalacağız’

Tarikat kapısını bir bakıma yeniden doğma kapısı olarak ta görebiliriz. Tıpkı, tırtılın koza içerisinde yeterince olgunluğa ulaştınca kendi ördüğü kozayı yırtarak, göğün derinliğine doğru, rengarenk bir kelebek olarak uçuşması gibi.

Tarikat ve dergahın toplumsal açıdan işlevine bir bakacak olursak, toplumsal yaşamı ağır ağır değiştirdiğini ve tek tek bireyleri yetiştirerek birer olgun insan olarak topluma tekrar salıveren birer insan yetiştirme ocakları olduğunu görürüz.

Alevi dergahlarını diğer dergahlardan ayıran özelliklerden biri de, kadınların da cem ibadetlerine katılması, dergahlarda ruhsal olgunluğun ve manevi tekamülün etkisini artırmak için semah, nefes, deyiş ve müzikten de faydalanılır. Semahlar nerdeyse başlı başına bir, ibadettir.

Tarikat ehli olan insan şeriat ehli gibi Allahı yerde veya gökte aramaz, onun varlığına bir mekan isnad etmez. İbadet onun için korktuğu bir tanrı karşısında yalvarmalar ya da cenneti elde etmek için yaranmalar değil, vijdanın sesi olarak kendisine yansıyan

hakikatı daha iyi hissede bilmek ve yaşamak için bir özün arındırılma ve olgunlaştırılması, nefsin terbiye edilmesi için yapılan sessiz zikirdir.

Tarikat kapısının önemli bir özelliği de ,höşgörü, engin gönüllülük, merhamet, sevgi ve adalet gibi temel değerlerin özümsetildiği (içselleştirildiği) bir merteye olmasıdır. Yeri gelmişken, Hacı Bektaşî Veli ile ilgili anlatılan bir menkıbeyi aktaralım burda:

Bir rivayete göre, adamın biri 30 yıl dağlarda eşkıyalık yapar, yol keser, adam öldürür, soygunlar yapar....ve sonunda bu hayattan bıkar. Düze inip insanların arasına karışarak sıradan bir hayat sürdürmek ister. Vicdanını rahatlatmak ve içindeki suçluluk duygusundan biraz da olsa kurtulmak için bir dergaha bağlanıp çile doldurmak ister. Dağdan düze inerken dergaha eli boş gitmemek için yoluna çıkan bir sürüden son bir defa bir koyun gasbeder.

Önce, adını ve ününü duyduğu Mevlana Celalettin'e gider ve isteğini anlatır. Mevlana bunun üzerine, dergaha getirdiği kurbanın helal mı yoksa haram mı olduğunu sorar. Eşkıya, durumu anlatır ve haram lokma olduğunu söyler. Mevlana bu cevaba şu karşılığı verir: 'Bizim dergahımıza haram lokma giremez, ben seni bu vaziyette dergaha kabul edemem ' der ve geri çevirir. Eşkıya, daha fazla üsteleyince, Mevlana ona, Hacı Bektaşî Veli'ye gitmesini tavsiye eder. Ve onun büyük bir zat olduğunu, her müşkülü çözdüğünü söyler.

Eşkıya, şevki kırılarak ta olsa, erinmez, içindeki bir parça umutla Hacı Bektaşî Veli'ye gider. Epey aramadan sonra, onu bir dağ başında dervişleriyle muhabbet ederken bulur. Huzuruna varır ve durumu anlatır. Eski hayat tarzına son vermek istediğini, bir dergaha bağlanmak ve onun erkanı doğrultusunda yaşamak ve herkes gibi sıradan bir hayat sürmek istediğini ancak bunun için Mevlana hazretlerine gittiğini, kurbanın helal olmayışından dolayı dergaha kabul etmediğini söyler. Bunun üzerine Hacı Bektaşî veli eşkıyaya döner ve şunu sorar: ' Bundan sonra bir daha kötülük etmeyeceğine ve eski yaşantısını kökten terk edeceğine yemin eder, söz verirmisin' der. Eşkıya, bunu yürekten arzuladığı için içtenlikle söz verir. Hacı Bektaşî Veli, bunun üzerine, dervişlerine döner ve onlara kurbanı alıp kesip, pişirip canlara dağıtmasını söyler. Hünkarın bu davranışı, eşkıyayı bağışladığını, onu kazanmak için merhamet gösterdiğini ve engin bir hoşgörüyü sahip olduğunun bir işareti olarak menkıbeye yansır.

Bu hoşgörünün temelinde insanda tarısal bir özün olduğu inanç ve felsefesi yatar. Yunus Emre'nin. 'yaradılanı sev yaradan dan ötürü' özdeyişi buna işaret eder. Bu anlayış cemlerde uygulanan yargının, ibadetle iç içe geçmiş olmasının bir delilidir.

Alevilikteki yargı ve adalet sistemini bir eşini ne diğer dinlerde ne de modern toplumlarda görebiliriz. Her iki adalet sisteminde de suçluyu cezalandırmak vardır. Suçlunun benzeri suçu yeniden işlemesinin önünde, bu sistemlerin işleyiş biçiminden kaynaklanan bir engel yoktur. Bu cezalar her sistemde ayrı ayrıdır. Örneğin, ortodoks-İslamda el kesmeden, taşlamaya kadar bir dizi cezalar uygulanır ve halen de uygulanmaktadır. Modern ülkelerde ise, hapis cezasından sürgüne, idam cezasından

tımarhane cezasına kadar uzanır.

Oysa Alevilikte, suçluyu cezalandırmak değil, ıslah ederek yani olgunlaştırarak, tekrar topluma kazandırmaktır. Böylelikle benzeri suçları işlemesini nefsi emareleri ortadan kaldırılarak olgunluğa doğru yol alması sağlanmış olur.

Tarikat kapısında olan bir talip, bütün insanlığı bir aile gibi görür. Zahiri farklılıkları aşmış, bunları aynı özün birer yansımaları olarak görmüş, insanı insanın aynası bilmiş, bir bilgelik ışığını yakalamış olan tarikat ehli, kendini bilmeye başladığı nisbette içdünyası aydınlanır ve ilahi aşka yaklaşır.

Mürşit tarikat kapısındaki mürüdünün-talibinin özündeki ilahi aşkı tutuşturmuşsa artık talip yavaş yavaş marifet makamına gelmekte demektir. Dergah yaşantısında edindiği tecrübe ve ilimi sergileme, marifetini gösterme aşamasına gelmiştir. Dergahı mürşidin rızası ile terk eder.

MARİFET KAPISI

Marifet kapısı, ilahi-aşkın dervişin gönlünde tuttuğu, ve Kamil İnsan mertebesine kadar kendisine mürşitlik edeceği ruhi ve manevi bir tekamül aşamasıdır. Bu aşamadaki insana derviş denir.

Hacı Bektaşî Veli'nin sözleriyle ifade edersek, 'Marifet, Hakkı kendi özünde bulmaktır.' Bu mertebeye gelmiş kişi neye yönelirse o alanda başarı elde eder. Eğer zahiri ilimlere verirse kendini öğrenme aşkıyla bir alim olabilir, batını ilimlere verir dervişlik yolunda ilerlerse bir mürşidi kamil olup insanları irşat edebilir.

İlahi-aşkın türlü tezahürleri ve yansıma biçimleri vardır. Bunlara örnek olması için bir kaçını sıralayalım:

Mecnun Leylaya delicesine aşık olur lakin kavuşma imkanı olmaz. Aşk ve özleminin dayanılmaz ızdırabından dolayı kendini dağlara, çöllere vurur. Dağlarda aslanlarla, ceylanlarla yaşar. Bir zaman sonra, talihi açılır ve Leyla ile tekrar karşılaşma imkanı doğar. Mecnun bu karşılaşmada Leylayı görünce uzun uzun yüzüne bakar en sonunda , bir hayal kırıklığıyla: 'Benim aradığım Leyla bu değil' diyerek yoluna devam eder. Bu menkıbeden şu anlaşılmaktadır: önce bir insana duyulan aşk daha sonra evrensel bir boyut kazanarak ilahi aşka dönüşmüştür. Mecnun'un Leyla'ya duyduğu aşkın yerini Allah aşkı almıştır. Mecnun köklü bir içsel dönüşüm geçirdiği ölçüde içindeki aşkın

objesi de değişerek sonsuzluğun ummanlarına ulaşıyor.

Yine büyük bir Alevi ozanı olan Karacoęlan, doğa ve insan karşısında duyduğu en derin sevgi ve heyecanı ustalıkla şiirlere dökerek, insanlara tekrar sunmuştur. Arının her çiçekten bal eylemesi gibi, o da marifetini o alanda sergilemiştir.

Yakın çağın usta babalarından Meluli, marifet kapısına gelince yakın arkadaşlarıyla bir dergah kurarak birlikte yaşar. Tıpkı bir komüne benzeyen bu dergahta özel mülkiyet olmaz, her beraber üretir ve tüketirler. Büyük bir aile gibidirler. Alevi inanç ve felsefesinin gereklerini yerine getirerek yaşar, modern zamanda bile bunun imkanı olduğunu yaşayarak gösterir.

Şah İsmail, ocaktan gelen bir insan olduğu için çok erken yaşta tarikata girer, usta müridler tarafından eğitilir ve hızlı yol alı, kısa zamanda tarikatın başına geçer. Şah İsmail'in dervişliği ve sufiliğinin yanısıra bir hükümdarlığının da olması tamamen içinde doğduğu sosyal şartlarla doğrudan alakalıdır. İçinde yaşadığı şartlar marifetini hükümdarlığa yöneltmesine neden olmuştur. Diğer taraftan bir tarikat şeyhi olması nedeniyle, tarikat kurallarını yeniden koymuş, bulunduğu tarikata bir dizi yenilikler getirmiştir. Nefesleri aynen Yunus Emre gibi, dergah ve tekkelerde talipleri irşat amaçlı okunmaktadır.

Anadolu Alevi geleneğine damgasını basmış büyük üstaplardan biride, Fazlullahın öğrencisi Nesimi'dir. Yola olan bağlılığı ve tutkunluğuyla tanınan Nesimi, Bağdat'da şeriat ehli tarafından derisi yüzüldüğünde pek gençti. Söyledięi sözler şeriat ehli tarafından anlaşılmadığı için küfür sayılmış, ve hunharca katledilmiştir. Nefesleri, ledün ilmine vakıf, sırrı hakkata erişmiş, büyük bir üstad olduğunun açık delilidir. Nice yol ehli onun nefeslerinden ilham ve feyz almıştır. O, inandığının doğruluğunu ve hakikat olduğunu bildiği için yolundan dönmemiş ve bu uğurda şehit olmayı dahi göze almıştır. Şeriatla marifet kapısı arasındaki fark Nesimiyle onu öldürenlerin arasındaki fark kadar büyüktür.

Yine yakın dönemde yaşamış büyük Alevi ozanı Aşık Mahsuni, bu kapıya uygun düşün bilgileri bir nefesinde şöyle dile getirir:

'Ben güler durur idim çölün mecnunlarına
Dahi çöller mecnun için tahtı Süleyman imiş
Erem dedim eremedim Ademin esrarına
Kendini okuyan insan bir ömür Kuran imiş'

Marifet Kapısı bir nevi dünya hayatında ikinci doğum demektir. Birinci doğum olan şeriat, bir kan yoluyla doğumdur. Burda, akrabalık derecelerini, doğacağı atmosfer, gelenek ve görenekleri, hangi ailede dünyaya geleceğini seçme imkanına sahip değildir. Marifet kapısı ise manevi bir doğumu simgeler. Kişi Marifet kapısında kendi kendini arındırarak, kendi özünde yarattığı ben'le yeniden doğar.

Bu doğumda, daha önce elde dergah hayatında yaşayarak elde ettiği Ledun ilmi yardımcısı ve mürşidi olur. İlahi-aşk onu netarafa çekerse o taraf doğru ilerler,yol alır, manevile ruhsal-zihinsel tekamülü yol alır.

SIRRI HAKİKAT KAPISI

Dört Kapı Kırk Makam öğretisinin son kapısı olan Sırrı Hakikat Kapısı, Hünkarın deyimiyle, ‘ Tanrıyı kendi özünde bulma‘ makamıdır. Bu kapıda, gönül gözünü perdeleyen perdeler bir bir açılmış, hakkı da batını ve zahiri dünyayı da görür olmuştur. Bir insana baktığında onun bulunduğu makamın derecesini hemen anlar vaziyete gelmiştir. Hallacı Mansurun , ‘Enel Hak‘ diye seslendiği kemalet makamıdır.

İnsan, makro alemin (uzayın) değil, mikro alemin de aynası olduğunu ve onları yansıttığını bilir. Büyük ozan Muhyi’nin dediği gibi: ‘her ne varsa bu alemde hepsi mevcuttur Adem’de.Bende sığar iki cihan ben bu cihana sığmam‘

Yaşanmış menkıbe ve olaylardan örneklerle bu kapıyı anlatmaya çalışalım:

Bir Alevi köyünde, bütün yaşlılar bir araya gelirler ve Allahı aramaya karar verirler. Dağ taş demeden gezerler. Bulmadan geri dönmeme kararı alırlar, fakat aradan epey bir zaman geçince, birer ikişer eli boş dönmeye başlarlar. Dönenler köy kahvesinde otururlar ve kendilerinden sonra dönenlerle alay etmeye başlarlar. Çünkü, böyle bir iddiayı deli saçması bulurlar. Her yeni dönene eskiler: ‘Ne o, buldun mu Allahı, nasıl bir şeymiş‘ diye alay ederler. Sonunda hepsi geri döner fakat bir tanesi geri dönmez. Köylüler merak eder ve beklerler. Kırk gün sonra, saçı sakalı bir birine karışmış vaziyette döner gelir. Herkese yönelttikleri soruyu yarı alaycı bir şekilde ona da yöneltir ve şöyle derler: ‘ne o, Allahı buldun mu?’ o da, ‘evet buldum, bendeymiş meğer, sana bana benziyor‘ diye yanıt verir. Onca insan arasından ancak hakkı bulmak bir insana nasip olur.

Hakla Hakk olmuş, o mertebenin manevi olgunluğuna ulaşmış bir insan, zahiri alemde, kimi zaman batınılığı yaşar. Onun muhabbeti, dinleyenlere, esenlik ve mutluluk verir. Manevi anlamda ilerlemesine yardımcı olur. Bu nedenle, Alevilikte arif insanların muhabbetine katılmak ta bir ibadet sayılır.

Şehitlik mertebesine eriştiği için ünü ölümünden sonra da artıp giden Hallacı Mansur olmak üzere Şibli, Cüneydi Bağdadı, Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Nesimi, Muhyiddin Arabi, kadın sufi Rabia ve daha niceleri bu kapıdan geçmiş büyük mürşitlerdir. Ancak bunlardan bir çoğu yaşadığı devirde yeterince anlayamamıştır. Ünlü Alman filofu Nietsch’nin dediği gibi: , kimileri öldükten sonra yaşarlar.‘ sözü bunların akıbetine uymaktadır. Fakat, onlar, zahiri dünyada kalplerde mekan kurarak yaşamaya devam etmektedirler. Sözleriyle, halen insanlığa ışık tutmaktadırlar.

Adından alevi inanç ve kültüründe sıkça bahsedilen Gruhü Naci denilen zümre , Hakikat Kapısına varmış, Hakla hak olmuş, özündeki ilahi kaynağa dönmüş, sır perdesini ortadan kaldırmış, Kamil İnsan mertebesindeki insanların verilen bir isimdir. Gruhü naci demek, gönül gözü açılmış, hakikati perdesiz gören insan demektir.

Alevi ozanı Sıtkı Baba bir nefesinde Gruhü Naciyi ve onun manevi dünyasının açılımlarını şöyle tabir eder:

, Ondört bin yıl gezdim pervanelikte
Sıtkı ismin buldum divanelikte
İçtim şarabını mestanelikte
Kırkların ceminde dara düş oldum

Güruhu naciye özümü kattım
İnsan sıfatında çok geldim gittim
Bülbül oldum bir dost bağında öttüm
Bir zaman gül için zara düş oldum‘

Bu kapıya gelip, Hakla Hak olmuş kişi, Hakikatın dil yoluyla anlatımının mümkün olmadığı bilir ve gerçeği mecaz ve sembollerle anlatmaya çalışır. Aynı mertebeye gelmiş bir insan bu mecazlardan, içindeki Hakikatı ve ozanın ne söylemek istediğini hemen anlar.

Sıtkı Babanın yukarda sunduğumuz nefesi de, baştan başa mecaz ve kinayelerle doludur. Ruhsal tekamülü, arınmışlar zümresi olan Güruhu Naciyi, hakikatın ancak arınma ve olgunlaşmayla anlaşılabilirliğini, ilahi-aşkısı ve daha bir çok gerçeği ritmik bir uyum içerisinde dile getirmektedir. İç yaşantısındaki manevi ahengi ve esenliği nefeste hissetmek gene de mümkündür.

Bu kapıya ulaşmış insan, varlığın sürekli bir tekamül içerisinde olduğunu anlar. Kalıplaşmış dinlerdeki ceza, yargı, cennet, cehennem, sırat köprüsü gibi kavramlar farklı anlamlar taşır. Hepsisi de bu dünya hayatında olmaktadır. Sırat Köprüsü, ölümden sonra geçilecek, kıldan ince kılıçtan keskin olduğu tabir edilen bir köprü değil, dünya hayatında insanın ruhsal tekamülünü tamamlayarak, aslı olan nura kavuşmak anlamına gelir. Cennet ve cehennem ise dünya yaşantısındaki ruhi halin sembol diliyle anlatımıdır. Eğer kişi tekamülünü tamamlamak yerine nefsanî dünyanın karanlığına batmış, hayatın cezbesinden ve varoluşun sonsuz deviniminden habersiz yaşıyorsa, cehennemi; gönül gözü açılıp, ruhu aydınlık ve esenlikle dolu yaşıyorsa cenneti dünyada yaşıyor demektir.

Bu Kapıya erişmiş insan, yüzünü nereye dönerse Allahın varlığı ile karşılaşır. Tüm varlık, Allahın çeşitli mertebelerde tecelli etmesinden ibarettir. Onun tecellisi dışında esasen bir ikinci varlık yoktur. Bu yüzden, yargı ve ulu mahşer bu dünyadadır. Hayat

sonsuz tekamül içerisinde. Bu hakikatı duyumsadığında sufinin biri şöyle söyler: ‘her an bu aşk daha bir sonrasız, her defasında insan daha bir hayret ediyor’.

Sırrı Hakikat mertebesine ererek, Hakla Hak olmuş insan, hangi kültür, din kalıpları ve gelenek içerisinde çıkarsa çıksın, hepsinin detığı gerçek aynıdır, yolları aynı menzile çıkar. Alevi inancında bu kişilere, erenler, derler. Pir Sultan bir nefesinde şöyle der: ‘Erenlerin yolu birdir, cümlesine dedik beli’ cümlesini de, kabul ettiklerini, birbirinden ayırmadıklarını söylemek ister.

Hakikata erişmiş bir Zen_ustası da hayatı imkanı kılan tekamülü şöyle tarif ediyor: , ‘Dünya sonsuz bir ummana benzer. Bu ummanın içinde sayısız dev delgalar sürekli çarpışmaktadır. Bu çarpışmadam sayısız köpükler meydana gelir ve bir zaman görünüm alanına çıkar, görünür ve sonunda aslı olan ummana karışır; onunla yeniden bütünleşir.’

Alevi ozanı Güfrani bir nefesinde, bu gerçeği daha geniş boyutlarıyla ortaya koymaktadır:

,Katre idim ummanlara karıştım
Kaç bulandım, kaç duruldum kim bilir
Devre ede alemleri dolaştım
Bir sanata kaç sarıldım kim bilir

Kaç kez gani oldum, kaç kere bakir
Kaç kez altın oldum, kaç kere bakır
Bilmem ki kaç katip ismimi okur

Bazı nebat oldum, toprakta sürdüm
Bilmem kaç atanın sulbünde durdum
Kaçkere cenneti alaya girdim
Cehenneme kaç sürüldüm kim bilir

Kaç kez alet oldum elde bakıldım
Semadan kaç kere indim çekildim
Balçık oldum kerpiç kerpiç döküldüm
Kaç bozuldum, kaç kuruldu kim bilir

Dünyayı dolaştım hep karabatak
Görmedim bir karar, bilmedim durak
Üstümü kaç örttü bu kara toprak
Kaç serildim kaç derildim kim bilir

Güfrani’yim tarikatım boş değil
İyi bil ki karabağrım taş değil
Felek ile hatırcığım hoşdeğil
Kaç barıştım kaç darıldım kim bilir’

Büyük Alevi ozanı Aşî Veysel de bir nefesinde, insanın ölümsüz olduğunu, fakat cümle alemle birlikte sürekli bir devinim içerisinde evrimleştiğini bir nefesinde şöyle dile getirir:

,Göklerden süzıldüm tertemiz indim
Yere indim, yerli renge boyandım
Boz bulanık bir sel oldum yürüdüm
Kusur günah kirli renge boyandım

Azgın azgın çağlayarak akarak
İnsafsızca tahrip edip yıkarak
Ne utandım ne kimseden korkarak
Kusur günah kirli renge boyandım

Yüzlerimi yere vurdum süründüm
Çok dolandım ırmak olup göründüm
Eleklenden geçtim yundum arındım
Kamilane karlı renge boyandım

İrmak olup koşunca denize
Dalgalandık coştuk taşık biz bize
Çok zaman seyrettim aya yıldıza
Aydın parlak nurlu renge boyandım

VEYSEL yoktan geldim, yok olup geçtim
Ben diyenler yalan gerçeği seçtim
Bir buhar halinde göklere uçtum
Kayboldum o sırlı renge boyandım‘

Beden gözüyle renkleri göremeyen Aşık Veysel, can-gözüyle insanın bu ummandaki sonsuz devinimini ve varlığının hakikatını doğru sezinlemekte ve bilmekteydi.

Hakikat kapısında bulunan insan sürekli kendini aşma ve cezbe durumu yaşar. Hem zahiri alemi, hem de batını alemi sürekli yaşar. Büyük üstat Nesimi'nin bir nefesinde bunu bariz bir şekilde görebiliriz. Cezbe durumu arttıkça, hakikat ayan olmaya başlar fakat zahiri aleme yansırken yine sembollerin ve mecazların zırhına bürünür.

,O sevgili, Allahın ruhları yarattığı toplantıda beni kendimden geçirdi. Onun içindir ki, gözlerime sarhoş görünüyor. Şöyle bil, Allaha sevgi şarabından içerek hayran oldukları içindir ki yerler ve gökler sarhoş, dönen yıldızlar sarhoştur. Peygamberler, evliyalar, veliler, günahsızlar tanrı meclisinde akıllarını kaybedip sarhoş olmuşlar.Bizim gönlümüz Allaha kavuşma nurudur. Vücudumuz Tur dağıdır,Canımız, Allahın görünüşüyle Musa gibi sarhoş olmuştur. Ey Nesimi, bugün tanrı sırlarını

yakından bile kişi sensin. Sen bu sırrın manasını kudret diliyle söylerken sarhoşsun.‘

Anadolu Alevi yolağını büyük oranda etkilemiş ve daha genç yaşta yazdıkları nefeslerle cemlerde ve gönüllerde taht kurmuş olan Hatayi, insanın nurani ve ilahi özelliklerinden bahseder ve nefesinin birinde bunu şöyle dilegetirir:

,Bir kandilden bir kandile atıldım
Türab olup yeryüzüne saçıldım
Bir zaman hakk idim Hakk ile kaldım
Gönlüme od düřtü yandım da geldim

Evelden evvele biz Hakkı bildik
Hakktan nida geldi Hakka Hakk dedik
Kırklar meydanında yunduk pak olduk
İstemem yunmayı yundum da geldim

Şunda bir kardaşla kayda düşmüşüm
Pirler makamında yanmış pişmişim
Kırklar meydanında hem görüşmüşüm
İstemem yanmayı yandım da geldim

Şah Hatayi eder senindir ferman
Olursun her kulun derdine derman
Güzel şahım sana bir canım kurban
İstemem kurbanı kestim de geldim‘

Günümüzden bir asır önce yaşamış olan ünlü beктаşı babası Rıza Tefik’te bir nefesinde Allahı yerlerde, göklerde ya da kitaplarda aramanın beyhudeliğine değinere doğusunu göstermektedir:

,Gel derviş gel hele yabana gitme
Her ne arar isen inan sendedir
Beyhude nefsine eziyet etme
Kaybeyse mahsudun rahman sendedir

Çöllerde dolaşıp seraba bakma
Allah Allah deyü havaya bakma
Talibi Hak isen kitaba bakma
Okumak bilersen Kuran sendedir

Gayrıdan derdine arayıp çare
Ne varlık verirsin ner ile mara
Cennetten çıktıysan behey avare
Havva’yı aldatan yılan sendedir

Ey Rıza takat yok Hakkı inkara
Sen mahrem imişsin didarı yare
Şimdi agah oldum sırrı esrera
Alemleri yaratan vicdan sendedir.‘

Büyük bir Bektaşî şairi olan Edip Harabi ise Vahdetname isimli uzun bir nefesinde, insanın ilahi kaynaklı tekamülünü semboller vasıtasıyla dile getirmektedir. Bu uzun nefesinden bir kaç dördlük sunalım:

,Vahdet alemini bilmeyen insan
İnsan suretinde kalmış bir hayvan
Bizden ayrı değil hazreti Süphan
Bunu Kuran ile ayan eyledik

Sözlerimiz bizim bek muhakkaktır
Doğan, ölen, yapan, bozan hep Haktır
Her nereye baksan hakkı mutlaktır
Ahvali vahdeti beyan eyledik

Vahdet sarayına girenler için
Hakkı hakkel yakın görenler için
Bu sırra Harabi erenler için
Birlik meydanında cevlan eyledik‘

Kendini tarikata ve çağının sosyal olaylarına adayan Pir Sultan Abdal daha çok başkaldırıcı ve kavgacı yanılla bilinir. Oysa derin bir tasavvuf eri ve erenlerindedir. Onun nefesleri bu gözle okunduğunda karşımıza şimdiye kadar tanıdığımız Pir Sultanın başka bir suret çıkacaktır:

,Bir nefescik söyleyeyim
Dinlemezsene neyleyeyim
Aşk deryasın boylayayım
Ummana dalmaya geldim

Ben Hakk ile oldum aşna
Gönlümüzde yoktur nesne
Pervaneyim ateşine
Oduna yanmaya geldim

Aşk harmanında savruldu
Hem elendim hem yoğruldu
Kazana girdim kavruldu
Meydana yenmeğe geldim

Ben hakkın edna kuluyum

Kem damarlardan beriyim
Aynı cemin blblym
Meydana tmeęe geldim

Pir Sultanım der gözümde
Hiç hata yoktur szmde
Eksiklik kendi zmde
Darına durmaya geldim‘

Alevi tasavvuf anlayışına göre Dar, kişinin, ete kemiğe bürünüp bir suret aldığı dünya hayatından itibaren başlar. Zira insan sürekli tanrı huzurundadır.

Shahismail.blogspot.com adlı siteden alınmıştır.